

Załącznik
do uchwały nr XIV/93/07
Rady Gminy Goleszów
Z dnia 28 listopada 2007 r.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY GOLESZÓW NA LATA 2007-2013

Opracowanie:

Stowarzyszenie Wspierania
Inicjatyw Gospodarczych

Cieszyn 2007

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	3
1.1. Cel i zadania Programu Rewitalizacji	3
1.2. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno – społeczno – gospodarczego gminy i regionu	4
1.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2020	4
1.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego 2007-2013	5
1.2.3. Program Ochrony Środowiska Województwa Śląskiego do 2004 roku oraz cele długoterminowe do roku 2015	5
1.2.4. Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Śląskiego 2004-2013	6
1.2.5. Program Odnowy Wsi Województwa Śląskiego na lata 2006-2010	6
1.2.6. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Goleszów na lata 2007-2013	7
1.2.7. Program Ochrony Środowiska Gminy Goleszów	7
2. Charakterystyka gminy Goleszów	8
2.1. Położenie gminy	8
2.2. Rys historyczny i fazy rozwoju przestrzennego	8
2.3. Sfera przestrzeni gminnej i sytuacja środowiskowa	10
2.4. Sfera społeczno-ekonomiczna	12
2.5. Sfera infrastrukturalna	16
2.6. Bilans strategiczny – wyniki analizy SWOT	19
3. Założenia programu rewitalizacji	22
3.1. Typy terenów wymagających rewitalizacji	22
3.2. Założenia rewitalizacji społecznej	22
3.3. Kryteria wyboru obszarów	24
3.4. Obszary objęte Programem Rewitalizacji	24
3.4.1. Tereny po zlikwidowanej cementowni	24
3.4.2. Tereny wokół jeziora „Ton”	25
4. Planowane działania rewitalizacyjne	27
4.1. Rewitalizacja terenów po zlikwidowanej cementowni	27
4.2. Rewitalizacja terenów wokół jeziora Ton	29
5. Plan finansowy	30
6. System wdrażania	36
7. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej	37
7.1. System monitorowania	37
7.2. Ewaluacja	38
7.3. Sposoby komunikacji społecznej	38
Spis tabel i wykresów	39

1. Wstęp

1.1. Cel i zadania Programu Rewitalizacji

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Goleszów określa kierunki działań planowanych przez władze gminy w zakresie rewitalizacji terenów przemysłowych zlokalizowanych w centrum gminy. Program ma znaczenie strategiczne i planistyczne. Podejmowane działania dotyczą skoordynowanego procesu przemian przestrzennych, technicznych, społecznych i ekonomicznych. Opracowanie Programu Rewitalizacji jest wyrazem troski lokalnego samorządu o dobro gminy w szybko zmieniającym się i coraz bardziej konkurencyjnym otoczeniu poprzez działania mające na celu odnowę i rozwój terenów o niewykorzystanym potencjale.

Lokalny Program Rewitalizacji wskazuje kierunki działań, których realizacja ma skutkować rozwojem przedsiębiorczości, rozwojem funkcji turystycznych i znaczącą poprawą warunków życia na obszarze gminy.

Celem Programu Rewitalizacji jest ożywienie gospodarcze i społeczne w gminie Goleszów, poprzez zwiększenie jej potencjału turystycznego oraz rozwój przedsiębiorczości.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Goleszów obejmuje następujące tereny przemysłowe:

1. Tereny po zlikwidowanej cementowni o powierzchni 13,25 ha;
2. Tereny wokół jeziora „Ton” (dawnego kamieniołomu) o powierzchni 3,17 ha.

Planuje się przeprowadzenie kilku zadań wpływających na rewitalizację zdegradowanej przestrzeni i nadanie jej nowych funkcji. Zadania dotyczące terenów po zlikwidowanej cementowni koncentrują się na stworzeniu warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, rozwoju sektora usługowego i sektora organizacji pozarządowych. Z kolei zadania podejmowane na terenach wokół jeziora Ton mają na celu rozwój funkcji turystycznych i sportowo-rekreacyjnych.

Procesy rewitalizacji przedstawione w niniejszym opracowaniu mają charakter złożony i wielowymiarowy, dlatego wymagają długiego okresu przygotowawczego i wieloletniej realizacji.

1.2. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno – społeczno – gospodarczego gminy i regionu

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Goleszów jest zgodny z celami wskazanymi w dokumentach strategicznych obowiązujących zarówno na poziomie gminy, jak również całego regionu. Treścią niniejszego rozdziału jest charakterystyka tych dokumentów i wskazanie spójności z LPR.

1.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2020

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2020 została opracowana w oparciu o konsultacje z organizacjami gospodarczymi, samorządowymi, pozarządowymi oraz środowiskami opiniotwórczymi mającymi wpływ na rozwój Województwa Śląskiego. Dokument ten ma zasadnicze znaczenie dla określenia kierunków rozwoju regionu. Zamieszczona w niej długofalowa koncepcja rozwoju koncentruje się na rozwiązywaniu istniejących problemów województwa oraz wykorzystaniu jego potencjału.

Dzięki realizacji strategii, Śląsk w przyszłości ma stać się:

- regionem w którym nowoczesna gospodarka, rozwój przedsiębiorczości, edukacji i kultury zapewniają utrzymanie pozycji jednego z kilku centrów rozwoju cywilizacyjnego Polski i Europy; obszarem stwarzającym szanse rozwojowe mieszkańcom, dającym poczucie bezpieczeństwa publicznego, socjalnego i zdrowotnego,
- regionem o dużych walorach przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, a także turystyczno-rekreacyjnych, z różnorodną ofertą spędzania wolnego czasu.

U podstaw budowy Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego leżą pola strategiczne, w ramach których zidentyfikowano po dwa priorytety dziedzinowe:

1. Zasoby ludzkie, równość szans i zagadnienia społeczne,
 - Edukacja, kultura, mobilność i aktywizacja zasobów ludzkich,
 - Integracja społeczna, bezpieczeństwo i zdrowie.
2. Gospodarka, innowacyjność i inne ramowe uwarunkowania,
 - **Restrukturyzacja i rozwój gospodarki,**
 - Innowacje, technologie, działalność B+R.
3. Infrastruktura, aspekty przestrzenne, środowisko,

- **Ochrona i kształtowanie środowiska oraz przestrzeni,**
- Transport komunikacja i informacja.

Ponadto wyznaczone zostały 2 priorytety horyzontalne powiązane z wszystkimi polami.

- Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa, w tym transgraniczna,
- Współpraca wewnątrzregionalna.

Wdrożenie Lokalnego Planu Rewitalizacji Gminy Goleszów jest zgodne przede wszystkim z priorytetami „Restrukturyzacja i rozwój gospodarki” oraz „Ochrona i kształtowanie środowiska oraz przestrzeni”. Realizacja planu będzie miała również znaczące efekty społeczne – przyczyni się do aktywizacji i rozwoju zasobów ludzkich w gminie Goleszów.

1.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego 2007-2013

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego jest najważniejszym instrumentem polityki regionalnej województwa. Łączy w sobie działania podejmowane przez jednostki samorządu terytorialnego, inne jednostki publiczne oraz podmioty prywatne.

Głównym celem RPO Województwa Śląskiego jest: **„Stymulowanie dynamicznego rozwoju, przy wzmocnieniu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej kraju.”**

Do realizacji celu się przyczynią się zadania podejmowane w różnych obszarach, jak turystyka, kultura, środowisko, transport, edukacja, zdrowie, rozwój technologiczny, czy społeczeństwo informacyjne. Działania podejmowane w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji przyczynią się do osiągnięcia następujących celów szczegółowych RPO: „Wzrost konkurencyjności turystycznej regionu” oraz „Stworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa o wysokich kwalifikacjach zawodowych”. Do wzrostu konkurencyjności turystycznej gminy Goleszów, a co za tym idzie – całego województwa śląskiego, przyczynią się działania realizowane na terenach wokół jeziora „Ton” (byłego kamieniołomu). Natomiast zadania dotyczące terenów po zlikwidowanej cementowni przyczynią się do rozwoju przedsiębiorczości, rozwoju sektora usługowego oraz sektora pozarządowego w gminie Goleszów. Przyczyni się to do powstania nowych miejsc pracy i aktywizacji mieszkańców.

1.2.3. Program Ochrony Środowiska Województwa Śląskiego do 2004 roku oraz cele długoterminowe do roku 2015

Lokalny Program Rewitalizacji realizuje założenia Programu Ochrony Środowiska Województwa Śląskiego.

Celem głównym tego Programu jest: **Rozwój województwa, w którym możliwy jest postęp ekonomiczny i społeczny w harmonii z wymogami ochrony środowiska.** Przedsięwzięcie wpisuje się w wyznaczony w Programie cel szczegółowy, jakim jest „**Rewitalizacja obszarów poprzemysłowych oraz pogórnich**”. Tereny podlegające rewitalizacji w gminie Goleszów to tereny o charakterze poprzemysłowym, zdegradowane na skutek prowadzonego na tym obszarze wydobywania marglu oraz produkcji cementu. Wdrożenie planowanych zadań będzie miało korzystne skutki dla środowiska naturalnego – w chwili obecnej niszczące budynki czy pozostawione na terenie po zlikwidowanej cementowni odpady negatywnie oddziałują na stan gleby i wód powierzchniowych. Realizacja Lokalnego Planu Rewitalizacji przyczyni się do poprawy ładu przestrzennego i estetyki w gminie Goleszów.

1.2.4. Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Śląskiego 2004-2013

Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Śląskiego jest dokumentem planistycznym, w którym określone zostały działania służące rozwojowi sektora turystycznego w tym regionie. Główne cele jakościowe określone w dokumencie zmierzają m.in. do: wydłużenia pobytu w województwie śląskim, zwiększenia dochodów gmin i powiatów z turystyki w województwie śląskim, poprawy wizerunku województwa, poprawy zdrowia i kondycji fizycznej turystów. Przedmiotowe przedsięwzięcie odpowiada na cele zdefiniowane w Strategii Rozwoju Turystyki Województwa Śląskiego. Lokalny Program Rewitalizacji ma na celu m.in. poprawę atrakcyjności gminy Goleszów poprzez rozwój funkcji sportowo-rekreacyjnych wokół jeziora Ton. Rewitalizacja zdegradowanej przestrzeni przemysłowej istotnie wpłynie również na zmianę wizerunku gminy.

1.2.5. Program Odnowy Wsi Województwa Śląskiego na lata 2006-2010

Program Odnowy Wsi Województwa Śląskiego to narzędzie realizujące Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego 2000-2020. Działania podejmowane w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Gminy Goleszów przyczynią się do realizacji celu szczegółowego „Wysoka pozycja obszarów wiejskich w województwie śląskim”. Jednym z jego przejawów jest „tworzenie zaplecza turystyczno-rekreacyjnego dla ludności województwa, zwłaszcza dla aglomeracji miejskich”. Poprzez działania zaplanowane w projekcie (zwłaszcza rewitalizację terenów wokół jeziora Ton) nastąpi zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy.

1.2.6. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Goleszów na lata 2007-2013

Plan Rozwoju Lokalnego jest podstawowym narzędziem wspierającym zarządzanie na poziomie samorządu lokalnego. W dokumencie określona została strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

Główne i szczegółowe cele określone zostały w odniesieniu do wizji, w której Goleszów pełni rolę ośrodka:

- Zapewniającego mieszkańcom oraz inwestorom i turystom optymalny poziom jakości życia, pracy i wypoczynku w harmonii ze środowiskiem przyrodniczym,
- Sprzyjającego przedsiębiorczości i inwestowaniu w kluczowe elementy gospodarki gminy, jakimi są: działalność produkcyjno-usługowa spełniająca standardy ekologiczne, zrestrukturyzowane rolnictwo i jego otoczenie oraz agroturystyka,
- Kultuwującego bogate dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze.

Rewitalizacja terenów poprzemysłowych położonych w centrum gminy znacząco przyczyni się do spełnienia zdefiniowanej w dokumencie wizji. Dzięki wdrożeniu Lokalnego Programu Rewitalizacji nastąpi rozwój przedsiębiorczości oraz zwiększy się udział sektora usług w lokalnej strukturze zatrudnienia. Inicjatywa przebiegać będzie w harmonii ze środowiskiem, a jej skutki będą odczuwalne nie tylko dla mieszkańców, lecz także turystów. Część działań przewidzianych w niniejszym Programie została już ujęta w Planie Rozwoju Lokalnego, jako „**Modernizacja terenów rekreacyjnych w Goleszowie**”.

1.2.7. Program Ochrony Środowiska Gminy Goleszów

Program Ochrony Środowiska Gminy Goleszów określa politykę środowiskową, jej cele i zadania, a także szczegółowe programy zarządzania środowiskiem.

Program wspomaga dążenie do uzyskania w Gminie sukcesywnego ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko źródeł zanieczyszczeń, ochronę i rozwój walorów środowiska oraz racjonalne gospodarowanie z uwzględnieniem konieczności ochrony środowiska. Działania realizowane w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji są komplementarne do celów Programu Ochrony Środowiska – przyczyniają się do zahamowania negatywnego wpływu zdegradowanych obszarów poprzemysłowych na środowisko naturalne.

2. Charakterystyka gminy Goleszów

2.1. Położenie gminy

Gmina Goleszów położona jest w południowej części województwa śląskiego. Jest jedną z 12 gmin powiatu cieszyńskiego.

Od południa, na odcinku 19 km, gmina Goleszów graniczy z Republiką Czeską, od wschodu z gminą Ustroń, od północy z gminami Skoczów i Dębowiec, a od północnego zachodu z gminą Cieszyn.

Powierzchnia gminy wynosi 66 km². Goleszów jest gminą wiejską; w jej skład wchodzi 10 miejscowości: Goleszów, Bażanowice, Cisownica, Dziegielów, Godziszów, Kozakowice Dolne, Kozakowice Górne, Kisielów, Leszna Górna, Puńców.

2.2. Rys historyczny i fazy rozwoju przestrzennego

Początki osad, które wchodziły w skład dzisiejszej gminy Goleszów, sięgają okresu średniowiecza. Nazwa samej gminy pochodzi od plemienia Gołeszyców, którzy osiedlili się na najdalej wysuniętych terenach ziemi cieszyńskiej i odegrali znaczącą rolę w pierwszym okresie przedpiastowskim.

Pierwsze zapiski o wsiach Goleszów i Puńców pochodzą z 1223 roku. Kolejne dokumenty dotyczące Cisownicy, Dziegielowa, Kozakowic i Lesznej pochodzą z 1305 roku. W XV wieku pojawiają się wzmianki o Kisielowie i Godziszowie, natomiast w 1523 roku wspomina się o Bażanowicach. Wsie przez wieki posiadały różnych właścicieli. Cisownica, Puńców i w części Goleszów należały do książąt, natomiast pozostałe były własnością szlachty. Cisownica wraz z Leszną Górną przez długi czas zachowywały charakter wsi pasterskich, co było konsekwencją ich położenia wśród licznych pagórków. Z kolei Puńców, Dziegielów i Bażanowice zacieśniały więzy z Cieszynem, w którym znajdowali pracę mieszkańcy nie zajmujący się rolnictwem.

Dzisiejsza gmina Goleszów przez wieki posiadała charakter niemal wyłącznie rolniczy. Sposób gospodarowania zmienił się wraz z pojawieniem się w XVI wieku koczowniczych pasterzy wołoskich, którzy wprowadzili gospodarkę pasterską. Zmianom tym towarzyszyły zmiany kulturowe - zmieniła się m.in. obrzędowość, a także strój ludności Goleszowa. XVI stulecie w historii Beskidów zapisało się jako Złoty Wiek tego regionu.

Przynależność Goleszowa do państwa polskiego, do której doprowadził Mieszko I, uległa zmianie wraz z wygaśnięciem dynastii Piastów cieszyńskich w XVII wieku. Księstwo Cieszyńskie i tym samym wsie dzisiejszej gminy znalazły się wówczas w rękach Habsburgów. Podczas ich panowania rozpoczęło się prześladowanie protestantów, którzy byli obecni na tych terenach od XVI wieku. Wiek XVII należał do jednego z najbardziej tragicznych okresów w historii tych terenów. Mieszkańcy musieli wówczas ponosić konsekwencje wojen toczonych przez Habsburgów z Turcją, zaś po wojnie trzydziestoletniej nastąpił długi okres stagnacji gospodarczej.

Sytuacja zmieniła się z początkiem XVIII wieku. Po buntach chłopów przeciwko obowiązkowi pańszczyzny nastąpiło uspokojenie, czego przejawem był wzrost gospodarczy. Władze austriackie zaczęły wspierać rozwój handlu, rzemiosła i rodzimej wytwórczości. Wraz z postępem gospodarczym nastąpiła intensyfikacja procesu zasiedlania tych ziem przez kolejne fale ludności.

O bogatej historii tego regionu świadczą znajdujące się w gminie zabytki (8 obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz 169 obiektów będących w ewidencji zabytków). Warto wymienić m.in.:

- kościół katolicki p.w. św. Marcina w Lesznej Górnej – wzniesiony przez protestantów, następnie przejęty przez katolików. Pierwotnie był wykonany z drewna. Na obecny jego charakter wpłynęły prace prowadzone w latach 1719-1731;
- kościół św. Jerzego w Puńcowie z 1518 roku, w którym zachowane zostały cechy architektury gotyckiej;
- zamek w Dziegielowie – budowla z XV wieku utrzymana w stylu gotyckim, trzy wieki później przebudowana w stylu rokoka. W chwili obecnej znajduje się w rękach prywatnych.

Z historią gminy nierozzerwalnie spleciona jest historia wybudowanej w XIX wieku goleszowskiej cementowni. W momencie jej utworzenia (1889 rok) posiadała ona 12 pieców szybowych o łącznej wydajności 180-200 ton cementu na dobę. W 1913 roku wyprodukowano ponad 95 tys. ton cementu. Cementownia w latach następnych była jeszcze kilkakrotnie przebudowywana i modernizowana, wprowadzano nowe technologie. Z produkowanego w niej wodoszczelnego cementu budowano między innymi fortyfikacje i zapory wodne, np. w Porąbce czy Rożnowie. Zakład uzyskiwał liczne wyróżnienia; w szczytowym okresie swojego rozwoju zatrudniał przeszło 1000 pracowników.

W okresie II wojny światowej zarówno w cementowni, jak i w kamieniołomach zatrudnieni byli więźniowie z obozów koncentracyjnych, głównie z Oświęcimia. W samej wsi Goleszów

mieścił się bowiem podobóz „Golleschau” założony w 1942 roku. Ten fragment historii upamiętniają tablice historyczne znajdujące się na ścianach budynku cementowni.

Po II wojnie światowej produkcja cementu w Goleszowie sukcesywnie wzrastała. Rekord produkcji osiągnięty został w 1973 r i wynosił 284 tys. ton. Mimo to już wówczas pojawiło się widmo likwidacji tego zakładu. Koszty produkcji cementu w Goleszowie były niewspółmiernie wysokie w porównaniu do kosztów w nowych zakładach o dużej mocy produkcyjnej, powstających w latach 1950-1970 (m.in. „Chełm”, „Góraźdże”, cementownie w Strzelcach Opolskich czy Rejowcu). W 1982 r. w kraju wyprodukowano więcej cementu niż można było zagospodarować. Jednocześnie coraz bardziej odczuwalny był brak wapna, które importowano. Z tego względu podjęto decyzję o przebranzowaniu zakładu – opracowano nowatorski projekt zakładający przystosowanie dwóch pieców obrotowych, wypalających wcześniej klinkier, do produkcji wapna. W sierpniu 1984 r. ruszyła produkcja, która okazała się jednak bardzo kosztowna. Zadłużenie zakładu i utrzymująca się nierentowność produkcji spowodowały, że wojewoda bielski w 1988 r. ogłosił jego likwidację. Przez krótki czas cementownia znajdowała się w rękach inwestora - Kombinatu Rolno – Przemysłowego „Igloopol” z Dębicy, a produkcja cementu była kontynuowana, jednak w 1990 r. „Igloopol” ogłosił upadłość. 30 czerwca 1991 r. wręczono ostatnim pracownikom grupowe zwolnienie, a Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa przeprowadziła likwidację zakładu.¹

2.3. Sfera przestrzeni gminnej i sytuacja środowiskowa

Obecny układ struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Goleszów ukształtowany został na bazie historycznych układów sieci osadniczej: ma on generalnie postać długich ciągów zabudowy wzdłuż dróg i potoków. Jedynie w miejscowości Goleszów wykształciła się bardziej zwarta, zbliżona do miejskiej struktura zabudowy.

W centrum Goleszowa występują tereny zabudowy mieszkaniowej z towarzyszącą funkcją usługową. Poza centrum istnieją tereny z zabudową mieszkaniową wiejską. Znajdują się tam również obiekty pełniące rolę usługową, jak szkoła, sklep, kościół czy strażnica OSP. Na terenie gminy znajduje się również zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna o charakterze osiedlowym, miejskim. Tego typu budownictwo występuje w Dzięgielowie i Bażanowicach.

¹ Historię cementowni przedstawiono na podstawie tekstu Edwarda W. Hojdysza „Smutna, piętnasta rocznica” (Kalendarz Goleszowski, 2006)